

EEN VERSTERKING UIT DE MICHELBERGCULTUUR TE SPIERE, "DE HEL" (WEST-VLAANDEREN)

Christian CASSEYAS & Pierre M. VERMEERSCH

Résumé:

Les fouilles à Espierres, au lieu-dit "l'Enfer", ont livré une partie d'une imposante enceinte de la culture Michelsberg. Cette enceinte consiste en un fossé profond, qui enferme une palissade. L'entrée est en entonnoir; deux fossés en L, probablement installés pour drainer l'entrée, donnent une idée de la largeur de la levée de terre soutenu par la palissade. Un petit silo est pour le moment la seule structure michelsberg trouvée à l'intérieur de l'enceinte. Un autre fossé qui coupe l'enceinte et un fossé à l'extérieur, sont vraisemblablement creusés par une culture différente.

1. Inleiding

Tijdens de periode van 17 augustus tot 8 november 1993 werd door het *Laboratorium voor Prehistorie* van de K.U. Leuven een archeologische opgraving ondernomen te Spiere, de "Hel". Het onderzoek werd gedaan door C. Casseyas¹.

¹. Graag willen we volgende personen bedanken voor hun hulp aan het welslagen van deze opgraving: D. Walraedt, burgemeester van Spiere, E.H. J. Colpaert, Prof. P. Vermeersch, J. Blomme, P. Casseyas, M. en Y. Kempf, M. en C. Piepers-Devos, S. Verreux, de volhardende opgravers, op wie ik één of meerdere dagen of zelfs weken kon rekenen: J. Baert, B. Ballegeer, M. Bastiaansen, E. Becquaert en kinderen, S. Boonaert, N. Boussemaere, D. en J. Calmeyn, S. Couvreur, L. David, W. Gijssen, E. Glabeke, S. Lambrecht, F. en S. Mertens, C. Peleman, S. Peynaert, F. en E. Rotty en vrienden, M. Soenen, C. Tijtgat, T. Vanderbeken, Y. Vandewal, K. Vandoorne,

Deze plaats is door oppervlaktevondsten sedert geruime tijd bekend als een belangrijk site uit de Michelsbergcultuur (M.K.) (VANMOERKERKE, 1988). De occupatie situeerde zich op de Pleistocene zandlemige rug, die de Holocene valleien van de Schelde en de Grote Spierebeek domineert (fig. 1).

Door opgravingen in 1985 werden bovendien sporen van aanwezigheid uit Romeinse en vroege La Tène periode geattesteerd (DESPRIET, 1987). Tijdens een noodopgraving in het Scheldealluvium, aan de voet van de nederzetting, attesteerde men in het veen een dunne kleilaag met prehistorisch materiaal (DE COCK, 1992).

De plannen van de gemeente Spiere om een nieuw centrum aan te leggen op twee percelen midden in het areaal van de oppervlaktevondsten, betekenden een enige kans om deze plaats te onderzoeken op had, werd geopteerd om via proefsleuven het terrein te onderzoeken (fig. 1). Een opper-

H. Vanhaverbeke, P. Vanneste, M. Verhaeren en C. Vermeersch.

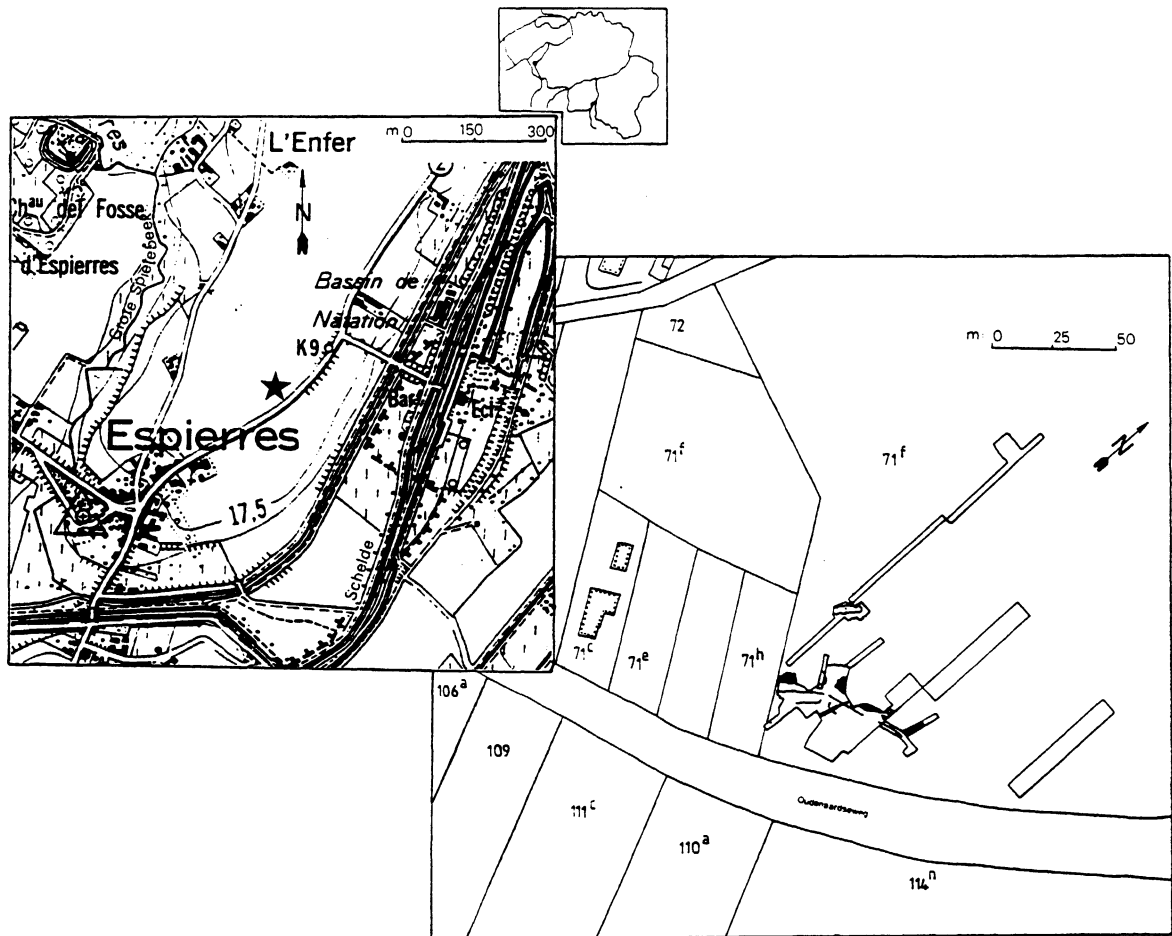

Fig. 1: Geografische situering van het site.

vlakte van meer dan 22 aren werd vrijgelegd.

2. Archeologische sporen

Onder de 30 cm dikke bouwlaag bevond zich een afzetting van colluvium, wiens dikte vanaf de top van de rug in de richting van Grote Spierebeek toenam van 8 tot 23 cm. Deze laag kan niet oud zijn, want ze ligt boven een systeem van draineringsgreppels van vrij recente datum. Uiteindelijk werd een vaag af te lijnen grondspoor van een palissade herkend (fig. 2, structuren 8 en 9). Deze kon over een afstand van circa 40 m gevolgd worden. Verder oostwaarts is ze waarschijnlijk weggeërodeerd. Een onderbreking van 1,15 m, een van 5,4 m en een van enkele cm werden

opgetekend. Opmerkelijk is dat voor een voldoende zichtbaarheid van de verkleuringen op verschillende dieptes moest worden gegraven (soms tot 30 cm onder het colluvium), zelfs binnen eenzelfde structuur.

De inplanting van de palen geschiedde door de aanleg van een funderingssleuf van 20 tot 50 cm breed. Haar maximaal bewaarde diepte bedroeg zo'n 1,5 m onder het maaiveld. Er zij gewezen op de aanwezigheid van kleine stukken houtskool in de verkleuring van de paal zelf.

Ten westen van de eerste onderbreking (fig. 2, structuur 8) bedroeg de diameter van de ronde palen niet meer dan 15 cm (fig. 3: 2), terwijl de palen ten oosten ervan (fig. 2, structuur 9) ellips- of halve

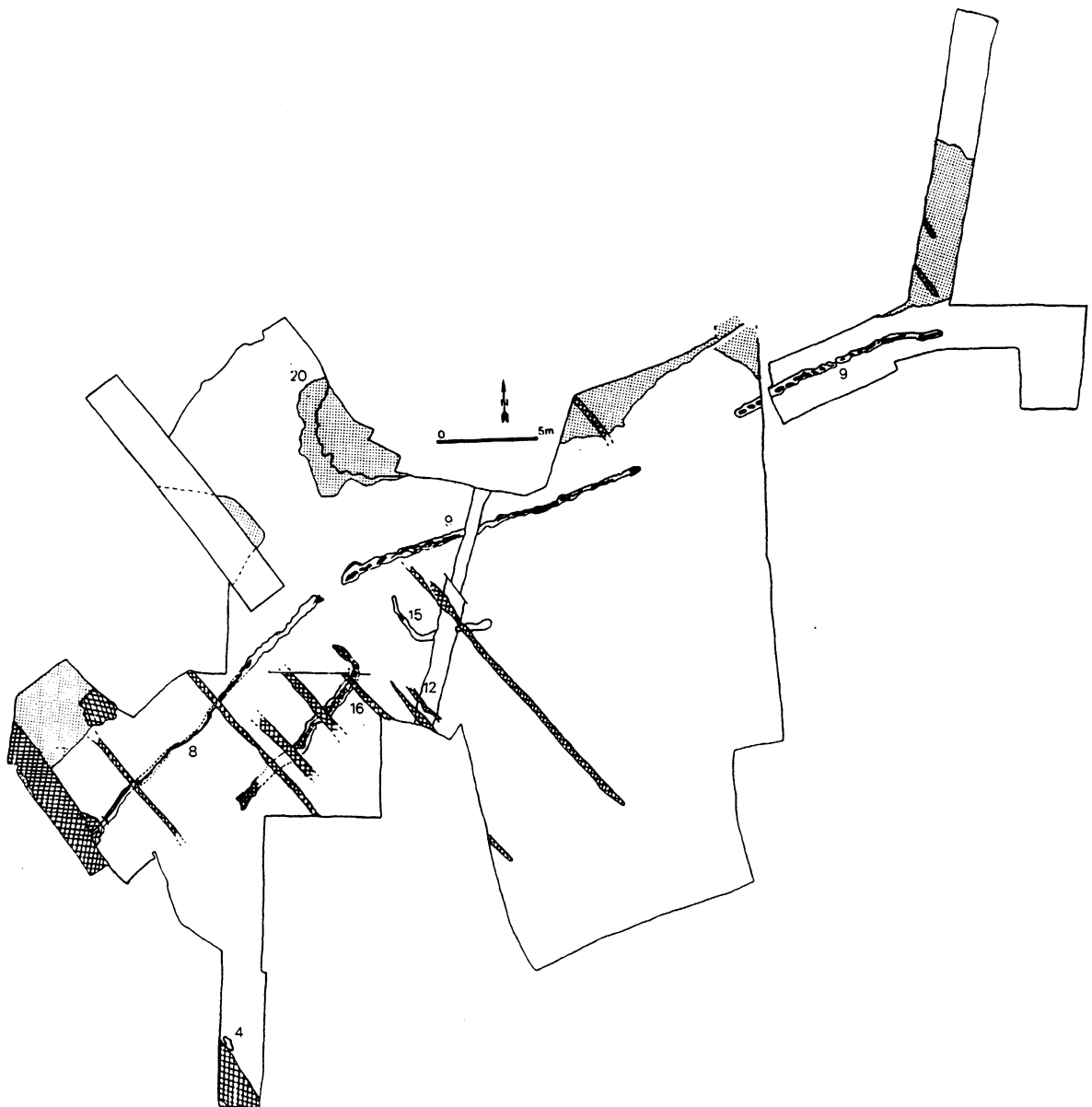

Fig. 2: Plan van de verdedigingsstructuur (legende: zie tekst) (Tekening C. Casseyas).

maanvormige doorsneden hadden die zelden onder de 35 cm gingen. Sommige palen hadden afmetingen van 60 x 25 cm (fig. 3: 3). Ten westen vormden de palen een aaneengesloten rij; ten oosten stonden ze apart of in groepjes.

Op het einde van de campagne kon een imponerende omheiningsgracht (fig. 2, structuur 20) herkend worden. De gracht lag op een afstand van 1 tot 3,5 m van de palissade en was tussen de 6 en de 8 m breed. Ter hoogte van de onderbreking bedroeg de

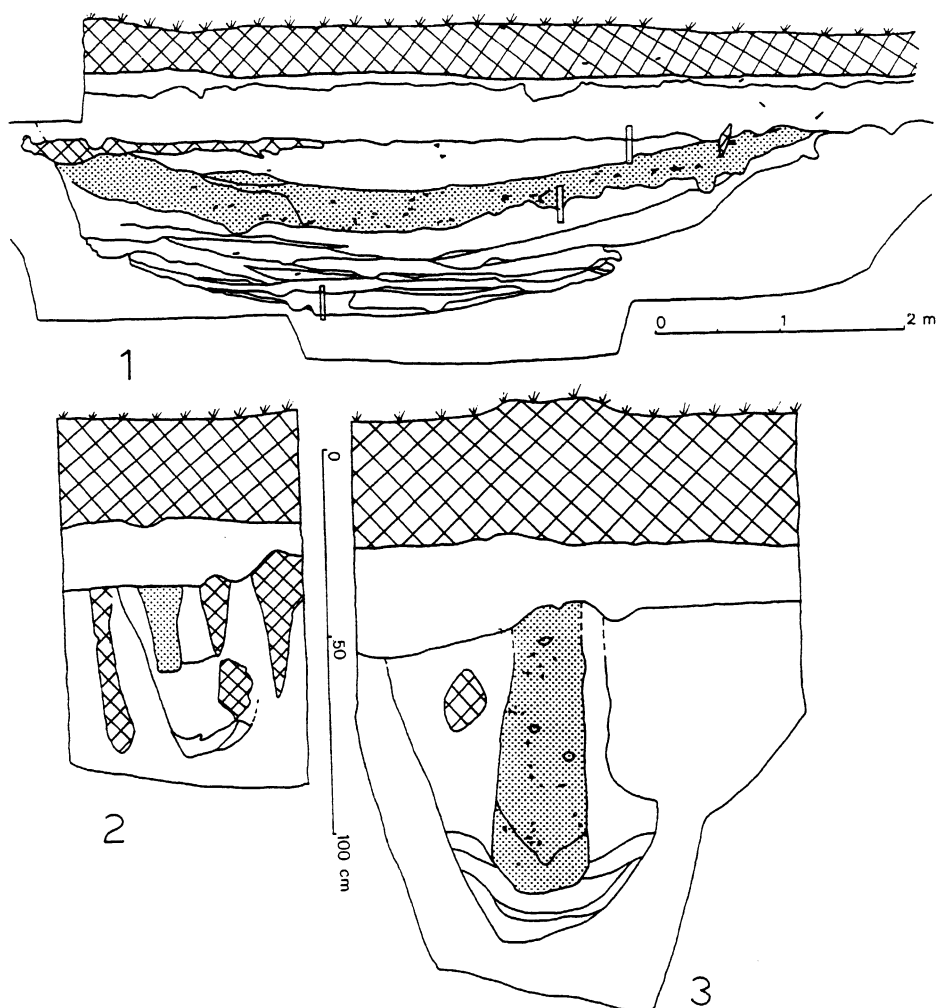

Fig. 3: 1: Doorsnede van de omwallingsgracht (structuur 20) ter hoogte van de ingang; 2: Doorsnede van het westelijk gedeelte van de palissade (structuur 8); 3: Doorsnede van het oostelijk gedeelte van de palissade (structuur 9) (legende: zie tekst)(Tekening C. Casseyas).

diepte van de gracht 2,3 m (fig. 3: 1). Boven de dichtlibbingslagen onderaan bevond zich een sterk humeuze laag (gerasterd op fig. 2) met wat houtskool, verbrand been, tandemil van een kies uit de bovenkaak van een rund², scherven en silexartefacten. Deze laag werd verzegeld door een pakket, dat minder archeologisch materiaal bevat.

² . Determinatie door Dr. W. Van Neer, waarvoor hartelijke dank.

Een onderbreking van de gracht lag in de as van de eerste onderbreking in de palissade. Van buiten naar binnen krijgen we een ingang van 8 m, die trechtvormig toeloopt naar 3,5 m, en tenslotte nog verder versmalt naar 1,15 m breedte (palissade). De situatie van de tweede onderbreking in de palissade is voorlopig nog niet duidelijk.

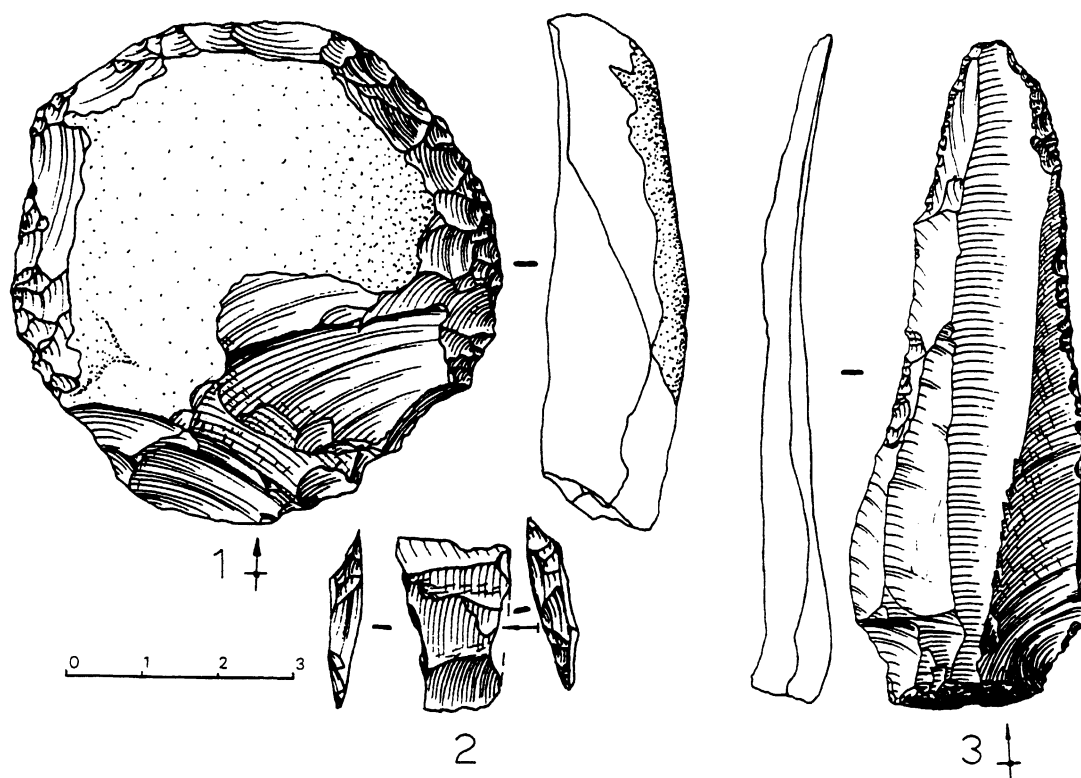

Fig. 4: Lithisch materiaal. 1: Hoefschrabber (structuur 20); 2: pijlsnede (structuur 20); 3: aangepunte mijnbouwkring (structuur 15) (Tekening C. Casseyas).

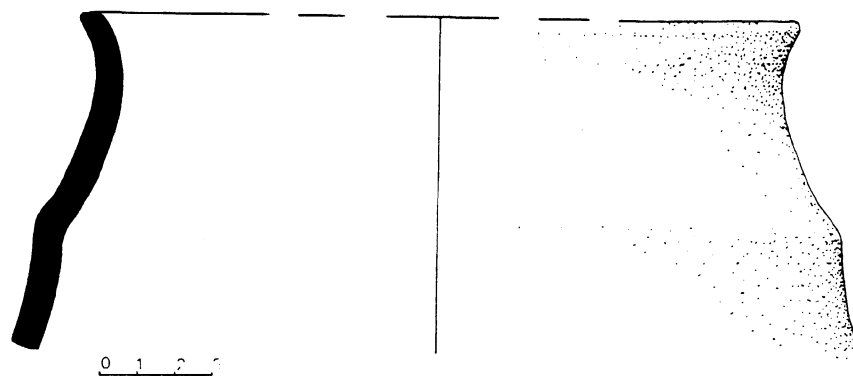

Fig. 5: Ceramisch materiaal. Geknikte pot (structuur 8) Tekening C. Casseyas).

Twee greppels (fig. 2, structuren 15 en 16) liepen, op een afstand van iets minder dan 4 m, parallel met de palissade en bogen om naar de ingang. Waarschijnlijk moeten zij eveneens in verband gebracht worden met de aanleg van de ingang.

Behalve de twee grachten werd er binnen de palissade slechts één structuur uit de M.K.-periode aangetroffen. Het betreft een kleine kuil (fig. 2, structuur 4), die tijdens het verdiepen een mooi cirkelvormig grondplan ging vertonen, en waarbij de wanden waren bekleed met klei.

Al deze sporen konden met zekerheid in de M.K.-periode gesitueerd worden, dankzij het ceramisch en lithisch materiaal (fig. 4 en 5), dat nu nog ter studie is.

Een lange spitsgracht (fig. 2, structuur 12) doorsneed de sporen uit de M.K. Een grote kuil met sterk humeuze kleiige vulling (fig. 1, structuur 1) werd buiten de verdediging aangetroffen. Waarschijnlijk was ook deze structuur uit een latere periode. In beide structuren werd een kleine hoeveelheid scherven met chamottemagering aangetroffen. Uit de kuil met kleiige vulling recupereerden we bovendien een niet onbelangrijke hoeveelheid silexmateriaal.

3. Interpretatie en besluit

De kleilaag, die tijdens de noodopgravingen van S. De Cock werd aangetroffen, materialiseert waarschijnlijk de periode na een *landnam* tijdens de Michelsbergcultuur.

Tijdens deze periode werd een palissade in twee verschillende technieken opgetrokken. De aanwezigheid van kleine stukken houtskool in de verkleuring van de paal zelf staat mogelijk in verband met het

verschroeien van deze paal om verrotting tegen te gaan.

Voor de palissade werd een monumentale verdedigingsgracht aangelegd. De doorsnede van haar vulling toont achtereenvolgens de natuurlijke dichtslibbing, kort na het graven, een laag uit de periode van volle occupatie, en een egalisatielaag van de gracht, na de bewoning.

De onderbreking van de monumentale gracht vormt met de onderbreking in de palissade een trechtervormige doorgang, waarschijnlijk omwille van strategische doeleinden. Dit verdedigingssysteem met gracht en palissade vertoont op bepaalde punten overeenkomsten met dat van Blicquy (CONSTANTIN *et al.*, 1984). Het opmerkelijkste verschilpunt ligt wel in de axiale positie van de doorgangen.

Het lijkt aannemelijk dat men met de aarde, die vrij kwam met het aanleggen van de verdedigingsgracht, een wal maakte. Deze wal werd ondersteund door de palissade, die iets hoger uitgestoken zal hebben als een borstwering. Omdat de ingang in feite een kleine plaats is waar veel gelopen wordt, lag het waarschijnlijk in de bedoeling van de L-vormige grachten het regenwater op te vangen, om te beletten dat zich ter plaatse een slijkpoel zou vormen. Zonder dat er ook maar iets van de aarden wal overschiet, zijn we dus toch in staat ons een idee te vormen van zijn vroegere aanwezigheid en breedte.

Ten opzichte van de Schelde heeft de verdedigingsstructuur een parallel en convex verloop. Het is goed mogelijk dat we ons ook hier aan de klassieke vorm van een defensiestructuur uit de M.K. mogen verwachten: een halfcirkelvormige aanleg, vertrekkende van een riviervallei, hier die van de Schelde, die zelf als natuurlijke verdediging het geheel afsloot.

Binnen de omwalling werden nog niet veel sporen aangetroffen, waarschijnlijk ook omwille van de beperkte opgravingsruimte. In het geval van de kleine kuil is het goed mogelijk dat we hier met een silo te doen hebben.

De spitsgracht kan waarschijnlijk in verband met de vroege La Tène-gracht van de opgravingen in 1985 (DESPRIET, 1987: 83) in verband gebracht worden. Misschien dateert de kuil met de kleiige vulling uit dezelfde periode.

De omwallingsgracht moet volgend jaar nog verder onderzocht worden naar haar aanleg en inhoud. Het reeds aangevatte anthracologisch, palynologisch en C14 onderzoek zal verder gezet worden. Er wordt ook verder uitgekeken naar de mogelijkheid van een grootschalig onderzoek, teneinde een idee te hebben van het verder verloop van de verdediging, alsook wat het binnenareaal aan grondsporen opleveren kan. Immers biedt de lage rug, wat bewaringstoestand van grondsporen betreft, een voordeel ten opzichte van de klassieke sites op een Tertiaire getuigenheuvel.

4. Bibliografie

CONSTANTIN, C., M. LE BOLLOCH en L. DEMAREZ, Une enceinte michelsberg à Blicquy (la Couture du Couvent), Hainaut. *Notae Praehistoricae* 4, 1984: 109-123.

DE COCK, S., Spiere (gem. Spiere-Helkijn. Noodopgraving bij de normalisatie van de grote Spierebeek). in: De opgravingsactiviteiten van de Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-Vlaanderen over de werkjaren 1990, 1991 en 1992, o.l.v. J. Termote. *Westvlaamse Archaeologica* 8, 1992, 3: 74.

DESPRIET, P., Artisanale Gallo-Romeinse bedrijfsresten te Spiere. *De Gaverstreke*, 1987: 81-100.

VANMOERKERKE, J., Een Midden-Neolithische site te Spiere. (*Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen*, 19), Kortrijk, 1988.